

NÁRODNÍ MUZEUM
ČESKÁ NUMISMATICKÁ SPOLEČNOST

Numismatické listy

64 • 2009 • 1

NÁRODNÍ MUZEUM

Italské dokumenty týkající se dukátů Karla IV.

L u c i a T R A V A I N I

N L 64, 2009, s. 9–11

Italian documents on the florins of Charles IV of Bohemia

Coin portraits from the 5th to the 15th century are not 'real' portraits, but merely symbolic images of rulers. They represented the state image first of all, and secondly, a portrait of an individual. Character of the portraits of Charles IV of Bohemia on his gold florins is discussed. A list of coins written in Florence about 1430 describes two types of these portraits. Bohemian florins were well known in Italy and they have been found in many hoards. The Grand Duke of Tuscany Francesco I de' Medici was a great collector and he was frequently consulted by other collectors and scholars. He received a request from the Archduke Ferdinand II of Tyrol (1564–1595), who was then looking for 'real portraits' of his ancestors. The response by Francesco I is analysed below.

🗝️ *ducat; florin; Charles IV (1346–1378); iconography; documents.*

🗝️ *dukát; florén; Karel IV. (1346–1378); ikonografie; dokumenty.*

Téma portrétů ve středověkém mincovnictví je velmi široké a nadále vyžaduje důkladné bádání. Obecně vzato, portréty na mincích od 5. století do 15. století nejsou reálné, ale poskytují víceméně symbolický obraz panovníků. Avšak totéž by bylo možné říci o mnohých portrétech na antických mincích, které jsou vzdáleny tomu, aby byly pokládány za zcela „pravdivé“ (např. mince pocházející z dlouhé vlády císaře Augusta vladaře nikdy nezobrazují jako starého muže),¹ ačkoli tyto mince též prokazují, že nesou v první řadě státní symbol a individuální vyobrazení panovníka až v druhé řadě. Zabýváme-li se mincovním portrétem, naše vnímání tedy závisí na tom, co míníme slovem „portrét“: v zásadě může jít o záležitost „konvenční“ či „realistickou“, leč ve většině případů je obtížné vymezit linii mezi oběma typy – i zjevně realistické portréty byly příležitostně výsled-

* Professore associato Lucia Travaini; Università degli Studi di Milano (Milán); ltravai@tin.it.

** V latinských pramenech jsou mince popisované v tomto článku označovány jako floriny až do počátku 15. století. Moderní česká numismatika pro mince s vyobrazením panovníka a českého lva důsledně používá termín dukát. Termín florén je používán pouze pro ražby Jana a Karla IV. (do 1353), na kterých je vyobrazena lilie a svatý Jan Křtitel podle vzoru florentských ražeb [pozn. redakce].

¹ BURNETT, A. – AMANDRY, M. – RIPOLLÈS, P. P.: *Roman Provincial Coins I. From the death of Caesar to the death of Vitellius (44 BC–AD 69)*, London – Paris 1992, s. 38–43.

kem idealistických „retuší“.² Tento přístup by měl být vzat v úvahu při zkoumání portrétů Karla IV. (český a římský král 1346–1378; císař od r. 1355) na jeho zlatých dukátech. Tyto jsou známy ve dvou typech – jeden s širokou/otevřenou korunou a pozdější císařská verze s úzkou/uzavřenou korunou („konvenční“ avšak nádherný portrét dle tehdejších pramenů). V roce 1430 byl ve Florencii sepsán soupis mincí, které popisují oba typy následovně:

Fiorini di Boemia cioè del re, il quale che è uno re da uno lato senza cerchiello sopra capo: questi sono pari per oro („české florény [dukáty] vydávané králem nesou na jedné straně jeho portrét bez kroužku nad hlavou; tyto jsou rovné zlatu [standardu uherského dukátu]“);

Fiorini di Boemia cioè de l'omperatore, i quali ànno a sedere l'omperatore collo cerchiello sopra capo; che peggio l'uno denari tre a fiorino. d. 3. peggio („české florény [dukáty] vydávané císařem nesou obraz sedícího (?) imperátora s kroužkem nad hlavou (= úzká/uzavřená koruna); tyto jsou o tři denáry horší než je standard“).³

● 1: **ČECHY, Karel IV.** (1346–1378), AV „královský“ dukát z let 1353–1355. Sběrka Národního muzea, inv. č. H5-14864. Foto Luboš Polanský.

² Téma portrétní na středověkých mincích viz: TRAVAINI, L.: *Esiste il «ritratto» sulle monete medievali?*, *Rivista italiana di Numismatica* 103, 2002, s. 373–383; EADEM: *Sovrani e santi sulle monete italiane medievali e moderne. Contributo per il lessico iconografico numismatico*, in: *L'immaginario e il potere nell'iconografia monetale*, Dossier di lavoro del seminario di studi, Milano 11 marzo 2004, ed. by L. Travaini and A. Bolis, (Società Numismatica Italiana, Collana di Numismatica e Scienze Affini 5), Milano 2004, s. 137–152; EADEM: *Monete medievali: Immagini e parole del potere*, in: *La tradizione iconica come fonte storica. Il ruolo della numismatica negli studi di Iconografia*, Atti del primo incontro di studio del Lexicon Iconographicum Numismaticae, Messina 6.–8. marzo 2003, ed. by M. Caccamo Caltabiano – D. Castrizio – M. Puglisi, Reggio Calabria 2004, s. 93–107; EADEM: *Monete e storia nell'Italia medievale*, Roma 2007, kap. 11; EADEM: *Ritratto. Monetazione*, in: *Enciclopedia dell'Arte Medievale X*, Roma 1999, s. 49–51; WAMMETSBERGER, H.: *Individuum und Typ in den Porträts Kaiser Karls IV*, *Wissenschaftliche Zeitschrift der Friedrich-Schiller-Universität Jena. Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe* 16, 1967, č. 1, s. 79–93.

³ Dokumenty Lista Camaiani reprodukovány dle TRAVAINI, L.: *Monete, mercanti e matematica. Le monete medievali nei trattati di aritmetica e nei libri di mercatura*, Roma 2003, s. 182–193 s následující bibliografií. Předmětem pojednání zde není jejich popis či obsah zlata.

● □ 2: ČECHY, Karel IV. (1346–1378), AV „císařský“ dukát z let 1355–1378. Sbírká Národního muzea, inv. č. H5-14862. Foto Luboš Polanský.

České dukáty byly zajisté velmi dobře známy v Itálii a nacházejí se v mnoha nálezech.⁴ Pakliže dnes můžeme zpochybňovat „reálný“ charakter takových portrétů, přístup v 16. století byl zcela odlišný. V tu dobu byly portréty významných mužů a předků všudypřítomné a většinou byly pokládány za „reálné“. Velkovévoda toskánský František I. Medici (25. 3. 1541–19. 10. 1587) byl velkým sběratelem a často byl osločován jinými sběrateli a badateli. Mimo jiné dostal od arcivévody tyrolského Ferdinanda II. (1564–1595) žádost, zda-li by mu nepomohl v jeho hledání „reálných portrétů“ předků (jeho známá portrétní galerie se dnes nachází v Kunsthistorisches museum ve Vídni). František I. mu v roce 1574 odpověděl:

*[...] son ito sempre cercando fra le mie medaglie, monete, et anticaglie se potevo trovare cosa da satisfarle et sendomi venuta alle mani questa di Carlo Quarto, ne ho fatto cavare il ritratto et lo mando a Vostra Altezza dispiacendomi non avere il colore della barba et del carnato;*⁵ („Zjišťoval jsem mezi svými medaillemi, mincemi a jinými historickými věcmi, zda bych nenašel něco, čím bych vyhověl Vaší prosbě, i našel jsem [minci] Karla IV., nechal jsem vyrobit kopii, kterou nyní Vaší Milosti posílám, avšak je mi velmi líto, že nevím, jakou barvu měla jeho bradka či kůže“).

Velkovévoda František byl přesvědčen, že portrét na dukátu z jeho sbírky byl skutečnou podobou českého krále a pozdějšího císaře (sbírka rodu Medici obsahující středověké i novověké mince se nyní nachází v Museo Nazionale del Bargello ve Florencii).

Z angličtiny přeložil Vlastimil NOVÁK

⁴ Některé z nich jsou zaznamenány v TRAVAINI, L.: *La moneta in viaggio*, in: Piccinni, G. –Travaini, L.: *Il Libro del pellegrino* (Siena, 1382–1446). Affari, uomini, monete nell'Ospedale di Santa Maria della Scala, Napoli 2003, s. 83–158, zvláště s. 114–115; bylo by zajímavé pokračovat ve výzkumu zaměřeném na výskyt českých florénů a dukátů v Itálii.

⁵ McCrory, M.: *Coins at the Court of Innsbruck and Florence. The numismatic cabinets of Archduke Ferdinand II and Grand Duke Francesco I de' Medici*, *Journal of the History of Collections* 6, 1994, č. 2, s. 153–172, zvláště s. 165.